

ник. 2021. Том 71. № 4. С. 92–98. ULR: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/36271>

8. Маршавін Ю. М., Кицак Т. Г., & Василенко, А. О. Модернізація ринку праці на засадах концепту соціальної відповідальності як базова умова відновлення України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, 2023. (7). ULR: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-07-02>

УДК 364.3

Дулік Т. О.

*доцент кафедри соціального забезпечення
та податкової політики*

Александрюк Т. Ю.

*старший викладач кафедри соціального забезпечення
та податкової політики*

*Дніпропетровський університет митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна*

СВІТОВА ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇЇ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах динамічних соціально-економічних змін, загострення соціальних ризиків та бурхливих глобалізаційних викликів, що стоять перед суспільством демократичних держав, актуальним завданням для України є підвищення рівня системи соціального захисту населення.

На сьогодні у національній соціальній сфері через велику війну РФ проти України, соціально-економічну та політичну кризу спостерігається тенденція до зниження ефективності та результативності впроваджених соціальних заходів, рівня соціальної відповідальності держави, бізнесу, громадських організацій, погіршення якості соціальних послуг та інших суспільних благ. Це вимагає перегляду усталених стереотипів щодо системи соціального захисту, а також переходу до її інноваційних форм і методів з урахуванням світового досвіду.

Світова практика свідчить, що сучасна система соціального захисту спрямована на реалізацію заходів для протидії соціальним ризикам та викликам, що пов'язані з хворобою, інвалідністю, безробіттям, вимушеною міграцією тощо та передбачає відповідні державні соціальні виплати та допомоги населенню, визнача-

льною основою яких є державні соціальні гарантії. Вона є не лише критерієм ефективності діяльності соціально відповідальної держави, орієнтованої на соціальну сферу, але й дієвим інструментом, що формує та забезпечує достатній рівень матеріального добробуту та соціальної безпеки для кожного громадянина. Неякісна соціальна підтримка з боку держави може мати негативні наслідки та призвести до кризового стану в галузі державного управління, недовіри до уряду, порушення конституційних прав і свобод громадян, низького рівня життя та недостатнього соціального забезпечення населення. При цьому визначальним орієнтиром якості його життя є рівень надання необхідних суспільних благ, у тому числі у сфері оплати праці, медичного та пенсійного забезпечення, соціальної допомоги та інших матеріальних благ для задоволення індивідуальних базових потреб людини.

Залежно від обсягів та джерел фінансування, світова практика виокремлює чотири типи надання суспільних благ населенню (табл. 1).

Таблиця 1

Світова практика соціального захисту населення

Тип	Характеристика
Ліберальний	Держава зобов'язується забезпечувати мінімальний рівень соціальних гарантій; джерелом фінансування соціальних програм є обмежений обсяг державних коштів; розвивається недержавне медичне та пенсійне соціальне страхування.
Солідарно-консервативний	Держава зобов'язується забезпечувати оптимальний рівень соціальних гарантій; джерелом фінансування соціальних програм є солідарна система, що поєднує ресурси держави та недержавного соціального страхування; в основу контролю за наданням соціальних послуг покладено принцип адресності зі складною процедурою їх призначення та оформлення.
Соціал-демократичний	Держава зобов'язується забезпечувати високий рівень соціальних гарантій; джерелом фінансування соціальних програм є видатки бюджету держави та позабюджетних соціальних фондів; в основу контролю за наданням соціальних послуг покладено принцип адресності та універсальності з нескладною процедурою їх призначення й оформлення.
Адміністративно-командний	Держава зобов'язується забезпечувати рівність усіх громадян в отриманні соціальних гарантій з дотриманням жорсткого державного контролю; джерелом фінансування є бюджетні кошти держави; соціальне страхування не отримує достатнього розвитку.

Джерело: складено авторами за даними [1].

Поряд із цим, аналіз світової практики та українського досвіду свідчить, що ефективне втілення системи соціального захисту обумовлено рівнем соціальної свідомості та відповідальності суспільства, держави, кожного громадянина, соціально-економічного розвитку країни, її фінансовими можливостями забезпечити реалізацію соціальних виплат та інноваційних програм надання медичної допомоги, пенсійної підтримки, соціальної допомоги багатодітним сім'ям, ветеранам та інвалідам війни, тимчасово переміщеним особам та інших програм, що спрямовані на забезпечення та підвищення добробуту громадян та їх захисту від соціальної вразливості.

Загалом розглядаючи світову практику соціального захисту населення, що представлена чотирма типами моделей, доцільною буде для застосування в Україні модель соціал-демократичного типу у поєднанні з інноваційними моделями країн Європейського Союзу (ЄС), що застосовують широкий спектр соціальних програм для своїх громадян: рис. 1.

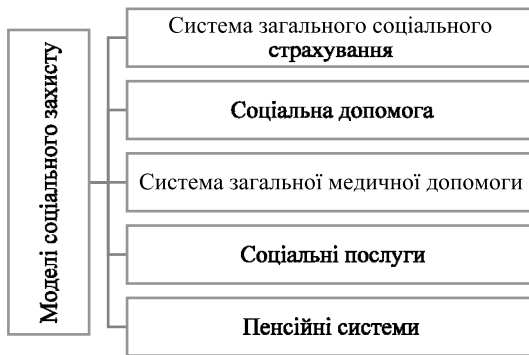

Рис. 1. Основні моделі соціального захисту населення в країнах ЄС

Джерело: побудовано авторами за даними [2].

У цілому, вищезазначена інформація в рис. 2 свідчить про наявність різних моделей соціального захисту в країнах ЄС, що дозволяє державі краще зрозуміти потреби населення та забезпечити його всебічну підтримку. Загалом ці моделі можуть варіюватися в залежності від країни та бути поєднані в різній інтерпретації або адаптовані до різних умов, щоб відповідати конкретним

потребам та обставинам кожної країни. Наведемо базові характеристики вказаних моделей:

- найбільш розповсюдженою є система загального соціального страхування, яка передбачає надання допомоги у випадку хвороби, безробіття, інвалідності та пенсій за рахунок внесків із власних доходів громадян;

- надання соціальної допомоги здійснюється шляхом реалізації соціальних програм, для громадян, які перебувають у складних фінансових та життєвих обставинах (безробіття, низький дохід тощо);

- система загальної медичної допомоги забезпечує доступ усіх громадян до медичних послуг, що фінансуються зокрема за рахунок податкових платежів або внесків у систему соціального страхування;

- соціальні послуги надаються насамперед вразливим групам населення (особам з інвалідністю, людям похилого віку), а також у формі догляду за дітьми, допомоги у веденні домогосподарства, створенні соціальних клубів тощо;

- країни ЄС мають різні системи пенсійного забезпечення, у тому числі державні пенсії, корпоративні пенсійні фонди та індивідуальні пенсійні рахунки. З огляду на світовий інноваційний досвід, є кілька ключових напрямів, які можуть сприяти підвищенню рівня соціального захисту в Україні (рис. 2):

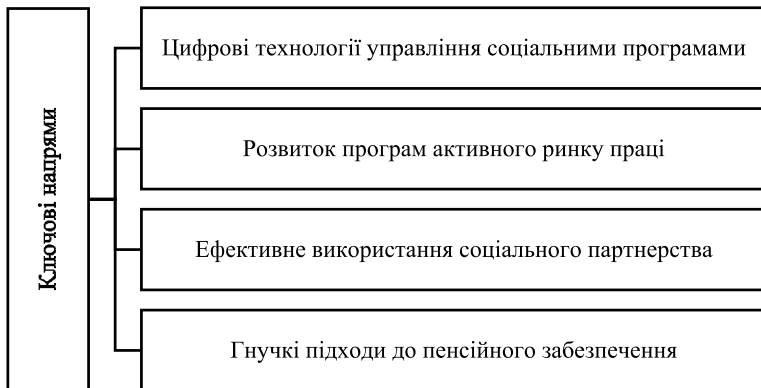

Рис. 2. Ключові напрями підвищення рівня соціального захисту в Україні

Джерело: побудовано авторами за даними [1; 2]

Загалом рис. 2 демонструє інноваційні підходи щодо підвищення рівня системи соціального захисту у разі застосування яких в Україні можна зробити її більш ефективною, прозорою та доступною для всіх громадян. Цьому сприятиме насамперед використання цифрових технологій для автоматизації та оптимізації управління соціальними програмами, які можуть значно полегшити доступ населення до соціальних послуг. Електронні платформи для заявок та виплат, онлайн-системи контролю за станом здоров'я та інші інноваційні рішення можуть покращити ефективність та транспарентність системи.

Успішний досвід країн, які постійно впроваджують програми активного ринку праці, може бути використаний в Україні для забезпечення адаптації працівників до нових вимог ринку. Навчання та перекваліфікація працівників є ключовим елементом у сучасному світі.

Важливо використовувати для України й світовий досвід у розробці ефективних моделей соціального партнерства. Співпраця між урядом і бізнесом в сфері соціального захисту може покращити якість та доступність послуг.

Реформування пенсійної системи України з використанням гнучких підходів, подібних до тих, які успішно впроваджуються в інших країнах, може забезпечити стабільність та адаптивність до змін у демографічному та економічному середовищі.

Узагальнюючи, зазначимо, що уряду України слід прагнути до підвищення рівня системи соціального захисту, спрямовуючи її на фінансове посилення соціальної безпеки, враховуючи позитивний світовий досвід розвинених країн. Важливо акцентувати увагу на ефективному управлінні фінансовими ресурсами для досягнення стійкого економічного розвитку, оптимального соціального забезпечення, післявоєнної відбудови країни та взаємодії із суспільством для створення єдиного та стабільного громадянського середовища.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Фрадинський О. А. Фінансово-економічний механізм забезпечення соціальної безпеки в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. №42. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1611/1548/>
2. Наливайко Л. Соціальна політика та соціальний захист у країнах ЄС: сучасний стан та тенденції. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Спеціальний випуск*. 2022. № 1. С. 7-12. URL: https://visnik.dduvs.in.ua/?page_id=1602